

**И. К. АХУНБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
МЕДИЦИНАЛЫК АКАДЕМИЯСЫ**

**Б. Н. ЕЛЬЦИН атындагы КЫРГЫЗ-РОССИЯ СЛАВЯН
УНИВЕРСИТЕТИ**

Диссертациялык кеңеш Д 14.22.658

Кол жазма укугунда
УДК 615:615.254:616.65

Усупбаева Алина Акылбековна

**ПРОСТАТА БЕЗИНИН ООРУЛАРЫНА ЧАЛДЫККАН БЕЙТАПТАРГА
ФАРМАЦЕВТИКАЛЫК ЖАРДАМ КӨРСӨТҮҮНҮН
МАРКЕТИНГДИК ИЗИЛДӨӨЛӨРҮ ЖАНА МОДЕЛДЕШТИРҮҮ**

14.04.03 – фармацевтикалык ишти уюштуруу

Фармацевтика илимдеринин кандидаты
окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн
жазылган диссертациянын
авторефераты

Бишкек - 2024

Иш И.К.Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын Э.С.Матыев атындагы фармацияны башкаруу жана экономикасы, дары каражаттарынын технологиясы кафедрасында аткарылды.

Илимий жетекчи:

Чолпонбаев Космосбек Сариевич

фармацевтика илимдеринин доктору, профессор, И.К.Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын Э.С.Матыев атындагы фармацияны башкаруу жана экономикасы, дары каражаттарынын технологиясы кафедрасынын башчысы.

Расмий оппоненттер:

Шертаева Клара Джолбарисовна

фармацевтика илимдеринин доктору, профессор, Казакстан Республикасынын “Түштүк Казакстан медициналык академиясы” АКнын фармацевтикалык ишти уюштуруу жана башкаруу кафедрасынын башчысы, Казакстан Республикасы, Шымкент ш.

Датхаев Убайдилла Махамбетович

фармацевтика илимдеринин доктору, профессор, Казакстан Республикасынын “С.Д.Асфендияров атындагы Казак улуттук медициналык университети” АКнын корпоративдик өнүгүү боюнча проректору, Казакстан Республикасы, Алмата ш.

Жетектөөчү мекеме: Россия Федерациясынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин И.М.Сеченов атындагы Биринчи Москва мамлекеттик медициналык университети федералдык мамлекеттик автономдук жогорку кестиктик билим берүү мекемеси (Сеченов университети), Кесиптик билим берүү институтунун дары каражаттарын жүгүртүү чөйрөсүндөгү уюштуруу жана башкаруу кафедрасы (Россия Федерациясы, Москва ш., Трубецкая көчөсү, үй №8).

Диссертациялык иш 2024-жылдын «31» майында саат 12.00до И.К.Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын жана Б.Н.Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин алдындагы медицина илимдеринин доктору (кандидаты) жана фармацевтикалык илимдердин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча Д 14.22.658 диссертациялык кеңештин жыйынында, 720020, Бишкек ш., Ахунбаев көчөсү, 92, конференц-зал дарегинде корголот. Диссертацияны коргоонун видеоконференциясына кирүү үчүн шилтеме: <https://vc.vak.kg/b/142-jat-s9n-rwv>

Диссертация менен И.К.Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын китепканасынан (720020, Бишкек ш., Ахунбаев көчөсү, 92), Б.Н.Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин китепканасынан (720000, Бишкек ш., Киев көчөсү, 44) жана <https://vc.vak.kg> сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2024-жылдын «29»-апрелинде таратылды.

**Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
медицина илимдеринин кандидаты**

С.Ч. Дооталиева

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Азыркы учурда урологиялык оорулар олуттуу медициналык-социалдык жана экономикалык көйгөй болуп саналат. Негизги себеби болуп – улгайган адамдардын жана жаш курагы улуу адамдардын салыштырма үлүшүнүн жогорулашу менен мүнөздөлгөн дүйнө жүзү боюнча жана биздин өлкөдөгү демографиялык абалдын өзгөрүшү саналат [С.С. Шакиров жана авторлоштор, 2017; Ж.Н. Джапаров жана авторлоштор; 2018; Н. Курманбеков жана авторлоштор, 2021; J. Carballido et al., 2008; J.N.Cornu et al., 2016 А.Ч. Усупбаев жана авторлоштор, 2019].

Мындай ооруларды 20 жаштан тартып 65 жаштан жогору курактагы эмгекке жарамдуу бейтаптарда дарылоонун социалдык-экономикалык маанисин өзгөчө белгилеп өтүү керек (Вошула В.И., 2010; Аляев Ю.Г., 2014; Toledo A. et al., 2015). Өз убагында диагностика жасалбагандык, малигнизация тобокелдиги жана таралышынын жогору болушу, фармакотерапиянын кеч башталышы жана дары каражаттарын колдонуунун натыйжалуулугунун жоктугу көп учурда узак жана көбүнчө өмүр бою колдонууну талап кылган дарылоонун бардык этаптарында хирургиялык кийлигишүүнү жана кымбат баалуу медикаменттерди пайдаланууну талап кылат [З.К. Гаджиева, 2017; А.В. Батько, 2018; А.Д. Адилев жана авторлоштор, 2019; Р.Э. Амдий, 2019; О.И. Аполихин жана авторлоштор, 2019; А.А. Зимичев жана авторлоштор, 2020; M.C. Michel et al., 2011; T. Park et al., 2014; X. Wang et al., 2014; S. Gravas et al., 2018; J. Rees et al., 2019].

XXI кылымдын башталышы менен, клиникалык фармакологиядагы жана фармацевтика өнөр жайындагы жетишкендиктерден улам, простата безинин ооруларын дарылоо үчүн фармакотерапиянын каражаттардын арсеналы сапаттуу, натыйжалуу жана коопсуз дары-дармектер менен бир топ толукталды. Сапаты, натыйжалуулугу, коопсуздугу жана наркы боюнча айырмаланган оригиналдуу жана кайра чыгарылган дары каражаттарынын көп түрдүүлүгү экономикалык жеткиликтүүлүктү камсыз кыла албайт [Г.В. Бачурин жана авторлоштор, 2017; И.Д. Ионов жана авторлоштор, 2018; H. Lepor et al., 2010; M. Oelke et al., 2013; S.W. Lee et al., 2017].

Саламаттык сактоого, анын ичинде амбулатордук жана стационардык деңгээлде урологиялык бейтаптарды диагностикалоо жана дарылоо менен алектенген саламаттыкты сактоо мекемелерин дары-дармек менен камсыздоого бөлүнгөн мамлекеттик каражаттардын чектелүүлүгү бейтаптарга акысыз же жеңилдетилген шарттарда жардам көрсөтүүгө мүмкүндүк бербейт. Дары каражаттарынын бул категориясы Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун кошумча программасы жана Мамлекеттик кепилдиктер программасы боюнча ордун толтуруу механизминде туура келбейт.

Простата безинин оорулары аныкталган бейтаптарды дары-дармек менен

камсыз кылуунун абалын комплекстүү изилдөө жүргүзүлгөн эмес. Буга байланыштуу простата безинин оорусу менен ооруган бейтаптарды дары-дармек менен камсыздоону жана фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү оптималдаштыруу актуалдуу болуп саналат.

Диссертациянын темасынын ири илимий программалар, илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлгөн негизги илимий-изилдөөчүлүк иштер менен байланышы. Диссертациялык иш И.К.Ахунбаев атындагы КММАнын фармацияны башкаруу жана экономикасы, дары каражаттарынын технологиясы кафедрасынын «Калкты дары-дармек менен камсыздоо ситемасын өркүндөтүү жана Кыргызстандын дары сырьелорунун негизинде жаңы дары каражаттарын иштеп чыгуу» (демилгелүү тема, мамлекеттик каттоо № 0006130) илимий-изилдөөчүлүк иштеринин алкагында аткарылган.

Бул илимий-изилдөөчүлүк иштин **максаты** Кыргыз Республикасында простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарга фармацевтикалык жардамды оптимизациялоо болуп саналат.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Простата безинин ооруларын дарылоодо медициналык жана фармацевтикалык жардамдын азыркы абалын талдоо.
2. Медико-социологиялык изилдөөнү жүзөгө ашыруу жана простата безинин зыянсыз гиперплазиясы диагнозу бар урологиялык бейтаптардын социалдык-демографиялык жана медициналык профилин мүнөздөө.
3. Амбулатордук жана стационардык уроандрологиялык жардам көрсөтүү үчүн дары каражаттарынын ассортиментине маркетингдик изилдөө жүргүзүү.
4. Стационардык шарттарда уроандрологиялык бейтаптарды дарылоодо дары-дармек менен камсыздоонун ABC/VEN анализин жүргүзүү.
5. Простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарды дарылоо үчүн фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн моделин иштеп чыгуу.

Алынган натыйжалардын илимий жаңычылдыгы:

Биринчи жолу Кыргыз Республикасында простата безинин ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттарына маркетингдик изилдөө жүргүзүлдү жана амбулатордук жана стационардык шарттарда фармацевтикалык жардамдын абалы бааланган, анын натыйжалуулугун төмөндөтүүчү факторлор аныкталган.

Простата безинин ооруларын алдын алуу жана дарылоо үчүн колдонулган дары-дармек каражаттарын керектөөчүлөрдүн пайдалануусунда оптималдаштыруунун методикалык ыкмалары биринчи жолу сунушталган жана простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн модели иштелип чыккан.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси. Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн натыйжалары боюнча «Кыргыз Республикасынын дарыкана

уюмдарында простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарга дары-дармектик жардам көрсөтүүнү уюштуруу боюнча методикалык сунуштар» иштелип чыккан жана Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан 2022-жылдын 27-декабрында бекитилген, алар фармацевтикалык компаниялардын («Неман-Фарм» ЖЧК, «Asian Med Trade» ЖЧК, кийирүү актылар: 21.12.23-ж., 26.11.23-ж.), Саламаттыкты сактоонун биринчи деңгээлдеги дарыгерлердин: Бишкек ш. №5 УБМБ (кийирүү актысы: 18.12.2023-ж.), Бишкек ш. №10 УБМБ (кийирүү актысы: 20.12.2023-ж.), КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын бейтапканасы, КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын алдындагы Улуттук урология борборунун андрология бөлүмүнүн (кийирүү актысы: 22.12.2023-ж.) практикалык ишмердүүлүгүнө кийирилген. Дарыгерлер жана фармацевттер үчүн «Дарыкана» («Аптека») маалыматтык-кеңеш берүүчү мобилдик тиркемеси иштелип чыккан жана ишке кийирилген.

Методикалык сунуштарды кийирүү жана “Дарыкана” маалыматтык-консультациялык мобилдик тиркемесин пайдалануу практикалык саламаттыкты сактоонун амбулатордук жана стационардык деңгээлдеринде простата безинин дарттары менен ооруган бейтаптарды дарылоо үчүн дары-дармек менен камсыз кылуу жана аларга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн системасын оптималдаштырууга мүмкүндүк берет, урологиялык бейтаптардын фармакотерапиясынын сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатат, дарыгер, бейтап жана фармацевт кызматташтыгынын натыйжалуулугун жайылтууга, дары каражаттарын рационалдуу пайдалануунун принциптерин кийирүүгө көмөктөшөт.

Алынган натыйжалардын экономикалык мааниси. Простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн иштелип чыккан модели фармакотерапиянын натыйжалуулугун жогорулатат жана өз убагында консультация алуу жана дарылануунун эсебинен бейтаптардын каржылык чыгымдары төмөндөйт.

Диссертациядагы коргоого сунушталган негизги жоболор:

1. Простата безинин дарттары аныкталган бейтаптар жетиштүү фармацевтикалык жардам менен камсыз болушкан эмес.

2. Простата безинин ооруларынын арасында эң кеңири тараган жана социалдык маанилүү патология болуп простата безинин зыянсыз гиперплазиясы саналат.

3. Заара чыгаруу системасынын ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттарынын ассортименти өлкөдө эл аралык клиникалык жетекчилик көрсөтмөлөргө дал келбейт.

4. Дарылоо мекемелериндеги уроандрологиялык жардам көрсөтүүдө бюджеттин 72,7% Essential тобундагы дары каражаттарына жумшалат.

5. Простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарды дарылоо үчүн фармацевтикалык жардамдын иштелип чыккан модели дарылоонун натыйжалуулугун жогорулатат.

Издөнүүчүнүн жеке салымы: Автор диссертациялык ишти аткаруунун бардык этаптарына түздөн-түз катышкан: программаны, маркетингдик изилдөөлөрдүн планын жана дизайнын иштеп чыгуу; материалды маалыматтык-аналитикалык иштеп чыгуу, материалдарды чогултуу жана алынган натыйжаларды статистикалык иштеп чыгуу; өздүк натыйжалардан алынган маалыматтарды талдоо жана жалпылоо; басылмаларды даярдоо жана диссертациялык ишти толугу менен тариздеп чыгуу.

Диссертациянын натыйжаларын апробациялоо. Диссертациянын материалдары боюнча илимий конференцияларда баяндамалар жасалган, алар: Илим күндөрүнүн алкагында (Бишкек, 2021-ж.); КР Урологдорунун жана андрологдорунун Ассоциациясынын отурумунда (2021-ж.); «Урологиядагы актуалдуу маселелер» аталышындагы Эл аралык илимий-практикалык конференцияда (Бишкек, 2022-ж.); IV Урологдордун Эл аралык Ысык-Көл форумунда (Ысык-Көл областы, 2023-ж.); И.Ахунбаев атындагы КММАнын Э.С.Матыев атындагы фармацияны башкаруу жана экономикасы, дары каражаттарынын технологиясы кафедрасынын, фармакогнозия жана дары каражаттарынын химиясы кафедрасынын, М.Т.Нанаева атындагы базистик жана клиникалык фармакология кафедрасынын, И.К.Ахунбаев атындагы КММАнын М.Т.Тыналиев атындагы дипломго чейинки жана дипломдон кийинки урология жана андрология кафедрасынын кафедралар аралык отурумунда (Бишкек, 2024-ж.).

Диссертациянын натыйжаларынын басылмаларга чагылдырылышы. Диссертациянын негизги илимий натыйжалары 5 илимий макалада жана методикалык сунушта чагылдырылган: 2 макала – импакт-фактору 0,1ден төмөн эмес РИНЦ системасы тарабынан индексацияланган илимий басылмаларда; 3 макала – РИНЦ системасы тарабынан индексацияланган илимий басылмаларда жана «Кыргыз Республикасынын дарыкана уюмдарында простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарга дары-дармектик жардам көрсөтүүнү уюштуруу боюнча методикалык сунуштар».

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү: Диссертациялык иш электрондук теримдеги 110 бетте баяндалган (шрифт Times New Roman, кириллица, көлөмү 14, интервалы 1,5). Иш киришүүдөн, адабияттардын серебинен, өздүк изилдөө жүргүзүлгөн 3 главадан, тыянактардан, практикалык сунуштардан жана пайдаланылган адабияттардын тизмесинен турат. Диссертация 12 таблица, 26 сүрөт жана 8 тиркеме менен иллюстрацияланган. Библиография 158 булакты камтыйт, алардын – 73 ата мекендик жана жакынкы чет элдик авторлордун эмгектери, 85 – алыскы чет элдик окумуштуулардын эмгектери.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Диссертациянын киришүүсүндө изилдөө темасынын актуалдуулугу, иштин максаты, милдеттери, илимий жаңычылдыгы, алынган натыйжалардын практикалык мааниси, коргоого сунушталган негизги жоболор баяндалган.

1-глава «Простата безинин ооруларын дарылоодо медициналык жана фармацевтикалык жардамдын азыркы абалы».

Изилденип жаткан тема боюнча медико-маалыматтык издөөнү чагылдырат, бүткүл дүйнөдө, ошондой эле Кыргыз Республикасында простата безинин дарттарынын жайылышы боюнча, ошондой эле бул категориядагы бейтаптарга фармацевтикалык жардамдын абалы боюнча маалыматтарды камтыйт. Мамлекеттик деңгээлде дары-дармек менен камсыздоону уюштуруудагы көйгөйлөр аныкталды жана фармакотерапиянын натыйжалуулугун жогорулатууда, бейтаптардын жашоо сапатын жакшыртууда фармацевтикалык жардамдын ролу көрсөтүлдү.

2-глава «Изилдөөнүн методологиясы жана методдору» изилдөөнүн предметтин, объекттердин жана методдордун сыпаттамасын камтыйт, мында *изилдөө объектиси* простата безинин дарттары менен ооруган бейтаптарга фармацевтикалык жардамдын бейтапка багытталган модели болуп саналат, ал эми *изилдөө предмети* – дары каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин маалыматтары; дары каражаттарынын мамлекеттик реестри; Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин алдындагы Улуттук госпиталдын Республикалдык илимий урология борборунун отчеттук маалыматтары; АТХ-классификатор; нозологиялык формалар МКБ-10: N40-N42.9, Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмеси; адистештирилген уроандрологиялык бөлүмдөрүндө терапия үчүн дары каражаттарынын улуттук, формулярдык жана бейтапканалык тизмелери; простата безинин зыянсыз гиперплазиясын диагностикалоо жана дарылоо боюнча КР Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан бекитилген клиникалык жетекчилик көрсөтмө, амбулатордук жана стационардык деңгээлдерде медициналык жардамды жана дары-дармек менен камсыздоону уюштурууну регламенттей турган ченемдик-укуктук актылар; дарыгерлер, бейтаптар үчүн анкета-сурамжылоолор; фармацевттер менен интервью үчүн суроолордун тизмеси; бейтаптардын амбулатордук карталары; бейтаптын дарттарынын баяндамалары; уролог-дарыгерлер үчүн сурамжылоо-картасы.

Изилдөөдө төмөнкү *методдор* колдонулду: экономикалык-математикалык методдор (вариациялык статистика, топтоштуруу, ранжирлөө, корреляциялык); социологиялык методдор (сурамжылоо, анкета жүргүзүү, интервью); маркетингдик изилдөөлөр ABC/VEN; контент-анализ); фармакоэпидемиологиялык методдор; ретроспективдик жана проспективдик анализдер; маалыматтарды иштетүүнүн статистикалык методдору (Statistica 7.0).

Простата безинин зыянсыз гиперплазиясы диагнозу бар бейтаптын медико-соцталдык портретин аныктоо максатында биз төмөнкүдөй иш чараларды жүргүздүк:

- 1700 амбулатордук бейтапка биз түзгөн, MS Excel форматында таризделген сурамжылоонун жардамы менен сурамжылоо (проспективдик анализ). Жыйынтыктарды талдоодо талаптарды кармануу боюнча милдеттенмелердин Мориски-Грин шкаласы колдонулган;

- простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган 965 стационардык бейтапка стационардык бейтаптын иштелип чыккан карталары боюнча MS Excel форматында таризделген ретроспективдик анализ. Стационардык бейтаптын кармаларын дарыгерлер толтурушкан. Хирургиялык кийлигишүүнүн методдорунун натыйжалуулугун, оперативдик дарылоонун, QoL (Quality of life) жашоо сапатынын натыйжалуулугун, дары каражаттарына жана жалпы эле стационардык дарыланууга кеткен чыгымдардын наркын баалоо үчүн биздин изилдөөлөрдө расмий инструмент катары каралган простата безинин дарттарын суммардык баалоонун Америка ассоциациясы иштеп чыккан Эл аралык системасын, балл менен (IPSS) жана Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму сунуштар пайдаланылды;

- простата безинин зыянсыз гиперплазиясын дарылоо маселелери боюнча 176 дарыгер-урологжун сурамжылоо-карталары;

- бардык бейтаптар 2013-2022-жж. аралыгында изилдөөдөн жана дарылоодон өтүшкөн.

3-глава «Кыргыз Республикасында простата безинин ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттарын керектөөчүнү социологиялык изилдөөнүн натыйжалары».

Бул главада Улуттук урология борборунда амбулатордук байкоодогу, простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган 1700 бейтапты сурамжылоонун жыйынтыктары боюнча медициналык-социологиялык портрет түзүлгөн. Бейтаптардын негизги контингенти 1257 (73,9%) бейтап 56 жаштан 75 жашка чейинки бейтаптар. Алардын 44,8% - эмгекке жарамдуу мырзалар, 47,6% - ардагерлер, 7,6% - майыптар. Бир нерсе менен алектенүү дарылоонун натыйжасы үчүн чоң мааниге ээ, себеби иштеген бейтаптар дары каражаттарын толук көлөмдө сатып ала алышат, бул болсо дарылоонун натыйжасына таасир этет. Сурамжылоонун жыйынтыктары боюнча, простата безинин зыянсыз гиперплазиясына чалдыккан бейтаптардын арасында эң чоң үлүш ардагерлерге (47,6%) туура келет жана КР Соцфондунун 2020-жылдын 1-октябрында карата пенсиянын көлөмү 4286,7 сомду түзгөн. Мориска-Грин 4 (MMAS-4) шайкештик шкаласы боюнча дары-дармек терапиясын кармануу боюнча сурамжылоонун жыйынтыктары карманган бейтаптардын үлүшү 55,6%ды (n=945), жетишсиз карманган бейтаптар – 21,3% (n=362), карманбагандар – 23,1%ды (n=393) түздү.

Көпчүлүк бейтаптар (85,9%) белгилегендей, текшерүүгө (43,6%) жана дарыланууга (42,3%) 1 жолу барганда 5 миң сомдон көп каражат сарпталат. Простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган бейтапты хирургиялык дарылоонун баасы 7711 сомду түзгөн. Амбулатордук бейтап урологго бир жолу гана барып дарыланууга орточо 8630 сом сарптайт жана бул сумманын 3630 сому (42,1%) дары каражаттарына гана сарпталат, алардын дарылоо курсу 1 айдан 3 айга чейин созулат. Простата безинин зыянсыз гиперплазиясында амбулатордук жана стационардык дарылоонун баасын салыштырмалуу талдоо амбулатордук бейтаптарды дарылоо чыгымдары стационардык бейтаптарга караганда алда канча жогору экенин жана ар бир 3 айда жогорулоо тенденциясына ээ экендигин аныктады.

Простата безинин зыянсыз гиперплазиясын дарылоо үчүн дары каражаттарын сатып алууда чечүүчү факторлор катары төмөнкүлөр саналат: дарыгердин дайындоосу (дарылоону түзүү) (78,6%) жана курстук дарылоодо жогорку натыйжалуулук (71,3%), жеткиликтүү бааны сурамжылоого катышкандардын 24,7% белгилеген, бейтаптарды баарынан аз жарнама (5,6%) жана тааныштарынын сунуштары (3,9%) кызыктырат. Эркектердин басымдуу көпчүлүгү дарыканадан рецепт боюнча дарыгер жазып берген дарыны сатып алышарын белгилешти; эреже катары, фармацевттер кандайдыр бир сунуштарды берүүдөн кыйналышат. Дарыгер дайындаган дары каражаттарын колдонгондон кийин көпчүлүгүндө простата безинин зыянсыз гиперплазия менен ооруган бейтаптардын (76,4%) абалы жакшырды, бейтаптардын төрттөн биринен азы (20,1%) кандайдыр бир өзгөрүүлөрдүн жоктугун белгилешти жана сурамжылоого катышкандардын 3,5% абалынын начарлашын көрсөтүштү.

4-глава «Кыргыз Республикасында уроандрологиялык профилдеги дары каражаттарынын рыногун маркетингдик жана фармакоэкономикалык изилдөө».

4.1. «Уроандрологиялык ооруларды даарылоо үчүн колдонулган дары препараттарынын сегментиндеги рыноктук сунуштарды талдоо».

Заара чыгаруу системасынын ооруларынын алдын-алуу жана диагностикалоо үчүн колдонулуучу, дары каражаттарын каттоо жана алып келүү боюнча дары каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин маалыматтарына маркетингдик талдоо жүргүзүлгөн.

Уроандрологиялык профилдеги дары каражаттарын ташып кирүү 57 катталган соода аталышында жүргүзүлгөн. Урологиялык оорулардын алдын алуу жана дарылоо үчүн сунушталган, ошондой эле өлкөдө катталган (108 соода аталышы) дары каражаттарынын көп болгондугуна карабастан, Кыргыз Республикасынын аймагына негизинен простата безинин зыянсыз гиперплазиясын дарылоо үчүн арналган 9 эл аралык патенттелбеген аталыштагы (25 соода аталышы, 43,9%) алынып келинет жана ошондуктан физикалык жактан

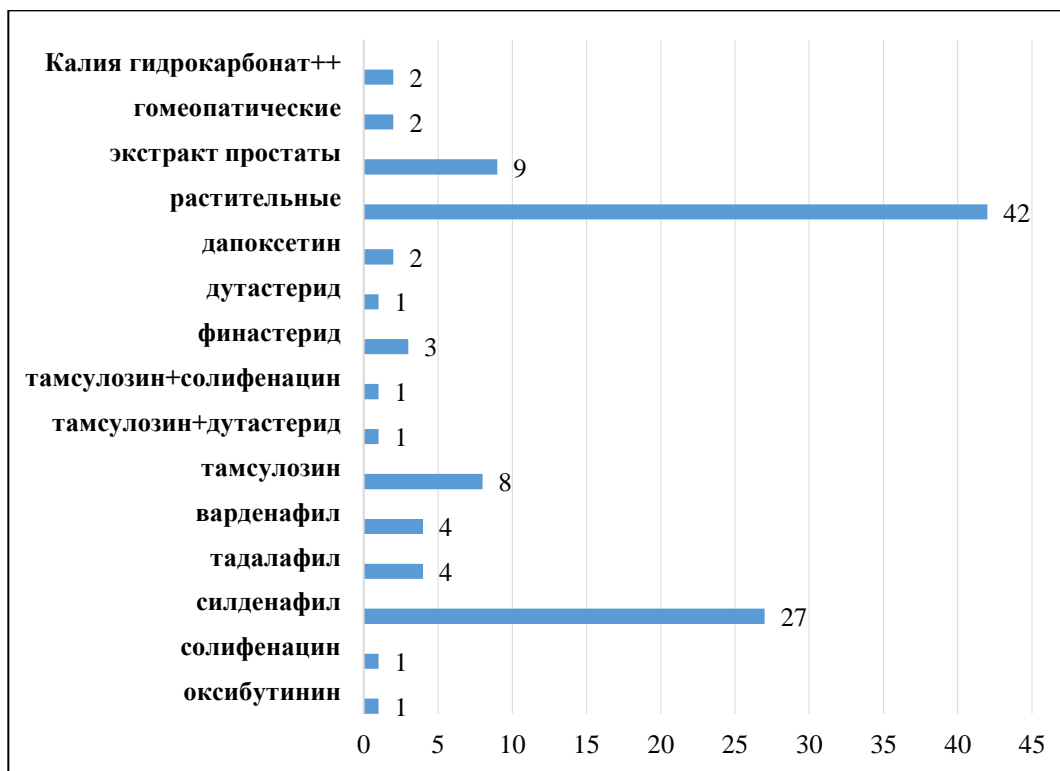
жеткиликтүү болуп саналат, ошол эле учурда расмий түрдө 12 эл аралык патенттелбеген аталыштагы катталган.

Простата безинин зыянсыз гиперплазиясыныда колдонулуучу альфа-адреноблокаторлор (G04CA) 10 соода аталышы менен катталган, алардын негизги колдонуудагы негиздери тамсулозин (G04CA02) 6 соода аталышы түрүндө, алардын 2 ар түрдүү фасовкада (баары 8), жана тамсулозин+дутастерид (G04CA52), жана тамсулозин+солифенацин (G04CA53) 1 соода аталышы түрүндө болгон. Дары каражаттарынын соода аталыштарынын жарымынан көбү (33 препарат, 56,1%) өсүмдүктөрдүн жана жаныбарлардын простатасынын экстракттары, ошондой эле гомеопатиялык препараттар.

Дары каражаттарын ташып келүүдө соода аталыштарынын жана эл аралык патенттелбеген аталыштарынын катышы бир кыйла өзгөрүп турган: медициналык колдонууга сунушталган 100 дары каражатынын соода аталыштарынын ичинен 33 эл аралык патенттелбеген аталыштагы дары каражаттары КР аймагына алынып келинет жана дарыкана мекемелеринде 21 (катталгандардын 56,8%) медициналык аталыш менен 37 соода аталышы түрүндө (катталгандардын 37%) сатылат. Эл аралык патенттелбеген аталыштагы жана дарыканаларда сатылуучу дары каражаттарынын соода аталыштарынын начар катышы жалпысынан урологиялык препараттардын аналогдорунун аз санда болушу менен, бейтаптар үчүн дары каражаттарын тандоонун чектелиши менен, баасынын кымбат болушу менен коштолот.

Уроандроологиялык профилдеги дары каражаттарынын сегментинин түзүмүндө дары формалардын түрлөрү боюнча алдыңкы орнуда таблеткалар турат (52%): дароо чыгарылуучу, көбүртүүчү, чайналуучу, соруу үчүн, модификацияланган чыгарылышы менен пленка менен капталган таблеткалар. Ченемдик формаларынын анча маанилүү эмес көлөмү (19%) эритме, гель жана ичүү үчүн паста, ошондой эле ичүү үчүн эритмени даярдоо үчүн порошоктор түрүндө берилген оралдык формалар. Калган дары формаларынын үлүшү төмөнкүдөй бөлүштүрүлгөн: капсулалар, анын ичинде модификацияланган капсулалар (13%), ректалдык суппозиторийлер (6%), инъекциялык дозалык формалар (1%) жана драже (1%).

Катталган дары каражаттарынын ассортименти боюнча маалыматтар диаграммада берилген (4.1.1-сүрөт).

4.1.1 – сүрөт. Катталган соода аталыштарынын ассортименти (n=108)

КРда катталган чет элдик уроандроологиялык профилдеги дары каражаттарынын үлүшү 89,8% түздү. Катталаган дары каражаттарынын географиясы 23 өлкөнү камтыйт (4.1.2-сүрөт).

4.1.2-сүрөт. КРда катталган дары каражаттарынын сандык көрсөткүчтөрү, өлкөлөр боюнча (n=108)

4.2. Кыргыз Республикасынын фармацевтикалык рыногунда уроандроологиялык дары каражаттарынын фактылык ассортиментин талдоо.

Дары каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин катталган дары каражаттарынын мамлекеттик реестринин маалыматтары боюнча 2021-жылы бардыгы 100 соода аталышындагы уроандроологиялык дары каражаттары 33 эл аралык патенттелбеген аталышта катталган. Простата безинин зыянсыз гиперплазиясында колдонулуучу (G04C, простата безинин зыянсыз гиперплазиясында колдонулуучу каражаттар) фармакотерапевттик топтор боюнча ассортименттин тереңдигинин эсеби төмөнкү жагдайды көрсөттү: 33,3% (7/21) дары каражаттары соода аталыштары менен жана 45,5% дары каражаты (5/11) Эл аралык патенттелбеген аталыш астында жеткиликтүү болгон препараттар: 21 дары каражатынын ичинен рынокто 7өө соода аталышы менен бар, эл аралык патенттелбеген аталыштагы каражаттардан – 11 катталгандын ичинен 5 гана бар.

G04B тобундагы урологиялык препараттар үчүн ассортименттик тереңдик төмөнкүдөй жагдайды көрсөттү: 38% (30/79) дары каражаттары соода аталыштары менен жана 72,7% (16/22) препарат эл аралык патенттелбеген аталышта жеткиликтүү: 79 дары каражатынын ичинен рынокто 30 соода аталышы менен бар, эл аралык патенттелбеген аталыштагы каражаттардын – 22 катталгандын ичинен 16 гана бар.

G04C тобундагы дары каражаттарынын дээрлик жеткиликтүү ассортиментинин дарыгерлер тарабынан колдонулушунун толуктугун талдоо көрсөткөндөй, простата безинин зыянсыз гиперплазиясында колдонулуучу, фармацевтикалык рынокто болгон каражаттарды дарыгерлер медициналык колдонууга сунушталган бардык дары каражаттардын 33,3% гана колдонушат. G04B тобундагы урологиялык каражаттар боюнча бул көрсөткүч медициналык колдонууга сунушталган бардык дары каражаттардын 43,2% түзгөн.

4.3. Стационардык шарттарда уроандроологиялык бейтаптарды дарылоодо дары-дармек менен камсыз кылууга маркетингдик талдоо жүргүзүү. КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын 2019-жылдагы жүгүртүү-сальдолук ведомостунун маалыматтары боюнча Республикалык улуттук урология борборунун урологиялык бөлүмдөрүнө дары каражаттарын сатып алууга чыгымдар эсептелген. Дары каражаттарына жумшалган чыгымдарынын жалпы көлөмү 2 387 435,02 сомду түздү, тизмеге профиль боюнча дары каражаттары кирбей калган. Бардыгы болуп жалпы суммасы 1500121,18 сомго 59 аталыш сатылып алынган. Алардын ичинен Vital тобунда – 10 аталыш суммасы 157826,42 (10,5%), Essential – 33 аталыш суммасы 1090302,28 (72,7%), Nonessential – 16 аталыш суммасы 251992,48 (16,8%) болгон (4.3.4. - таблица).

4.3.4. – таблица - Простата безинин дарттарын дарылоо үчүн дары каражаттарынын ABC/VEN талдоонун жыйынтыктары, 2019-ж. үчүн

Топтор	А	В	С	Жалпы	Чыгымдардын көлөмү боюнча жыйынтык (сом)
	Аталыштардын саны				
V	1	0	9	10 (16,9%)	1090302,28 (10,5%)
E	9	6	18	33 (55,9%)	157826,42 (72,7%)
N	1	4	11	16 (27,1%)	251992,48 (16,8%)
Жалпы	11 (79,4%)	10 (15,3%)	38 (5,3%)	59	1500121,18 сом

Улуттук урология борборунун дары менен камсыздоо үчүн сатып алынган бардык дары каражаттарынын ABC/VEN-анализи, каражаттардын негизги көлөмү (класс А – 80% чейин) 11 препаратты, алардын арасында рентгеноконтрасттык каражаттарды, төмөнкү молекулярдуу гепарин препаратын, антибактериалдык каражаттар (АБС), инфуздук эритмелерди жана антигеморралдык каражаттарды, Vital тобундагы – бир гана препаратты - цефтриоксонду сатып алууга жумшалгандыгын көрсөттү. В классына 10 дары каражаты кирген, алардын ичинде АБС (Моксифлоксацин, Цефотаксим, Амикацин, Ампициллин, Метронидазол, Левофлоксацин), «Дротаверин» спазмолитикалык каражаты, инъекциялар үчүн «Натрий хлорид 0,9%» эритмеси, «Левомеколь» мазы (Хлорамфеникол/метилурацил), жана простата безинин зыянсыз гиперплазиясында колдонулуучу – тамсулозин препараттары бар. С классына 38 аталыштагы дары каражаты кирген, алар негизинен оперативдик кийлигишүү үчүн зарыл болгон фармакотерапиялык топторго кирген дары-дармектер (жалпы жана жергиликтүү анестетиктер, глюкокортикостероиддер, антигистаминдик каражаттар, наркотикалык жана наркотикалык эмес анальгетиктер, антигипертензивдик, кузууга каршы жана операцияларды жүргүзүү жана операциялан кийинки бейтаптарга кам көрүү үчүн колдонулуучу антисептиктер ж.б.). ABC/VEN-анализдин жыйынтыктары көрсөткөндөй, өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине, УГнын негизги же кошумча тизмесине кирбеген, дары каражаттарын сатып алуу өткөрүлгөн, чыгымдар боюнча бул АБС сатып алуулар рационалдуу болуп саналбайт

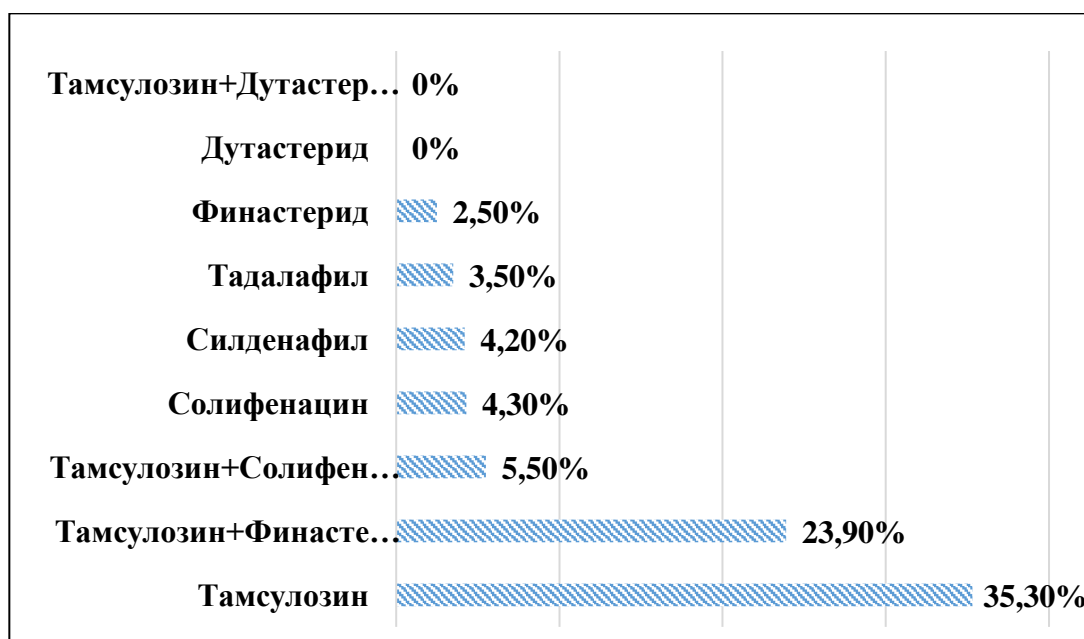
5-глава «Кыргыз Республикасында уроандрологиялык дарттарда фармацевтикалык жардамды моделдештирүү».

5.1. Кыргыз Республикасында простата безинин ооруларын дарылоодо медициналык жана фармацевтикалык жардам көсөтүүнүн системасы.

Мамлекеттик кепилдиктер программасына ылайык стационардык шарттарда жарандарды дары-дармек менен камсыздоо Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин негизинде түзүлүүчү Дары каражаттарынын жана

медициналык буюмдардын ооруканалык тизмесинин алкагында жүзөгө ашырылат. Бирок, Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин алдындагы Улуттук госпиталдын дары каражаттарынын негизги ооруканалык тизмесине простата безинин зыянсыз гиперплазиясын дарылоо үчүн бир дагы дары каражаты, Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине кирбеген, ошол эле убакта стационардын профилине жана спецификасына ылайык генерикалык дары каражаттарынан 20%га чейин дары каражаттарын кошууга мүмкүн болгондугуна карабастан, киргизилген эмес. Мындан тышкары, Мамлекеттик кепилдиктер программасына ылайык Жеңилдетилген дары каражаттарынын тизмесине, Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине кирбеген генерикалык аталыштардын 10% чегинде кошууга мүмкүн экендигине карабастан, простата безинин зыянсыз гиперплазиясына кабылган амбулатордук бейтаптар жеңилдеьтилген дары-дармек менен камсыздалууга укугу жок болушат. Азыркы учурда амбулатордук жана стационардык дарыланууда жаткан бейтаптар үчүн простата безинин зыянсыз гиперплазиясынын фармакотерапиясы алардын жеке акча каражаттарынын эсебинен жеткиликтүү.

Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине киргизүү үчүн негизги препараттарды аныктоо максатында 2010-2019-жылдардагы мезгилде Улуттук урология борборунун амбулаториялык бейтаптарынын медициналык карталары боюнча простата безинин зыянсыз гиперплазиясын дарылоо үчүн дайындалган дары каражаттарын бөлүштүрүүгө ретроспективдүү талдоо жүргүзүлгөн, анын натыйжалары тамсулозин (35,3%) жана анын финастерид менен айкалышы (23,9%) башка препараттар менен салыштырганда кыйла артыкчылыктуу болуп саналарын көрсөттү (5.1.1-сүрөт).

5.1.1-сүрөт. Простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган бейтаптарга дары каражаттарын дайындоонун жыштыгы (n=1800), 2010-2019-жж. аралыгы

– **5.2. Простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн моделин иштеп чыгуу.** Бейтапка багытталган иштелип чыккан модель простата безинин дарты менен ооруган бейтаптарга медициналык жана фармацевтикалык жардамдын сапатын жогорулатууга мүмкүндүк берди. Модель 5 блок түрүндө сунушталган (5.2.1-сүрөт):

5.2.1- сүрөт. Простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардамдын түзүмдүк-функционалдык модели

– Блок Ф1 – “Каржылоо”: КР СМ, КР урологдордун жана андрологдордун ассоциациясы. Бул блок жалпысынан МКП алкагында каржылоонун көлөмүнө жараша болот жана ММКнын Кошумча программасы аркылуу каржылык камсыздоону ченемдик жана укуктук жөнгө салуу боюнча кийлигишүү чараларын иштеп чыгууну жана ишке ашырууну талап кылат.

– Блок Ф2 – “Уроандрологиялык жардамды уюштуруу”: кадрдык потенциал, материалдык-техникалык база, диагностикалоонун клиникалык стандарттары.

– Блок Ф3 – “Бейтап”: улуу курактагы бейтаптардын саны, негизги клиникалык диагнозу простата безинин дарттары. Бул блокто простата безинин ооруларында дары каражаттарын бейтап тарабынан тиешелүү пайдаланууну милдеттендирүүнү жогорулатуу максатында бейтаптардан мотивациялык интервью алууда жана маалымдоодо дарыгер-уроандрологдорунун практикалык ишмердүүлүгүнө киргизүү боюнча чаралар сунушталат.

– Блок Ф4 – “Фармацевтикалык жардамды уюштуруу”: экономикалык (дарылоого түз жана кыйыр чыгымдар) жана уюштуруучулук (фармацевтикалык

персоналдын квалификациясынын деңгээли, дарыкананын материалдык-техникалык базасы, маалыматтык-кеңеш берүүчү жардам). Бул аспектиде простата безинин ооруларында дары каражаттарын бейтап тарабынан тиешелүү пайдаланууну милдеттендирүүнү жогорулатуу максатында бейтаптардан мотивациялык интервью алуу жана маалымдоо маселелери боюнча керектүү материалдарды иштеп чыгууну шарттаган фармацевтикалык жардамдын моделин кийирүү сунушталат.

– Блок Ф5 – Бейтап – дарыгер – фармацевт системасындагы коммуникациялык байланыштар: бейтаптар, дарыгерлер жана фармацевттер үчүн “Дарыкана” маалымат-кеңеш берүүчү мобилдик тиркемесин иштеп чыгуу жана күнүмдүк практикага кийирүү.

Сунушталган модель акыркы 3 жылдын аралыгында (2020-2022-жж.) Республикалык улуттук урология борбору тарабынан «Мырзалардын ден соолугу жумалыгынын» акциясын өткөрүүнүн алкагында пилоттук режимде ишке киргизилген.

Бейтаптардагы оорулардын натыйжаларына кийлигишүүнүн таасиринин жыйынтыктары мобилдик тиркемени колдонгонго чейин жана 9 айдан кийин телефондук сурамжылоо аркылуу бааланган. “Дарыкана” маалыматтык-консультациялык мобилдик тиркемесин ишке киргизүүнүн алкагында фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн түзүмдүк-функционалдык модели простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган бейтаптардын абалына адекваттуу баа берүүнү жүргүзүүгө мүмкүндүк берет, бейтаптардын дарылоону жактоосун шарттайт, медикаментоздук терапиянын сапатын жакшыртат, тиешелүү дары каражаттарын негиздүү тандоого жана амбулаториялык дарылоо шарттарында бейтаптардын аларды туура колдонуусун камсыз кылат (5.2.1-таблица).

5.2.1.- таблица – «Дарыкана» («Аптека») маалыматтык-кеңеш берүүчү мобилдик тиркемени кийирүүнүн натыйжаларын баалоо

№	Көрсөткүчтөр	Баштапкы маалыматтар	9 айдан кийин
1.	Топтолгон баллдардын саны, «талаптарды кармануу боюнча милдеттенмелер» деңгээли (Мориски-Грин 4 шкаласы боюнча)	2,3±0,4	3,9±0,2*
2.	Заара чыгаруунун бузулушунан улам жашоо сапаты боюнча баллдардын саны (QoL)	4,0±0,5	1,86±0,8
3.	IPSS шкаласы боюнча суммардык балл	10,9±2,9	7,7±1,6
4.	Тез жардам бөлүмүнө кайрылуулардын саны	2,6±1,4	1,1±0,7

* - ишенимдүүлүк деңгээли $p \leq 0,05$ чектеринде

КОРУТУНДУ

1. Заара чыгаруу системасынын оорулары кан айлануу жана дем алуу органдарынын ооруларынан кийинки үчүнчү орунда турган оорулар жана КРнын чоңдор жана өспүрүмдөрдүн дарттарынын түзүмүндө орточо 10,7% түзөт, бирок мындай бейтаптар жетиштүү фармацевтикалык жардам менен камсыз болушкан эмес.

2. Өздүк социологиялык изилдөөлөрүнүн натыйжасында төмөнкүлөр аныкталды: простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган орточо статистикалык бейтап – бул 56 жаштан 75 жашка чейинки эркек киши, физикалык активдүүлүгү төмөн, зыяндуу өнөкөт адаттары бар (тамеки тартуу жана спирт ичимдиктерин ичүү), эт азыктарын жактырган, жүрөк кан тамыр патологиясы жана кант диабети менен коштолгон оорулары бар мырзалардын 44,8% - эмгекке жарамдуу, 47,6% - ардагерлер, 7,6% - майыптар. Орточо эмгек маянасы 16226,12 сом же 4286,7 сом өлчөмүндө пенсия алат, бейтаптар 5-10 жыл бою жылына 1-5 жолудан кем эмес консервативдик терапиядан өтөт, урологго бир жолу баруу жана дарылануу үчүн орточо 8630 сом керет, анын 3630 сом (42,1%) дары каражаттарына гана жумшалат. Жылдык чыгымдары 19520 сомдон 34520 сомго чейин, оперативдик дарылоо орун алган учурда орточо алганда 7711 сом жумшалат. Финансылык чыгымдардын негизги жүгү хирургиялык операцияларга (79,6%) 65 жаштан 75 жашка чейинки жаш курактагы простата безинин зыянсыз гиперплазиясы менен ооруган бейтаптарга мүнөздүү.

3. Урологиялык ооруларды дарылоо үчүн катталган жана сунушталган 108 дары каражаттарынын соода аталыштарынын ичинен 9 эл аралык патенттелбеген аталыштагы (38 соода аталышы) дары каражаттары КР аймагына алынып келинет. Силденафил (27), тамсулозин (8), тадалафил (4), варденафил эл аралык патенттелбеген аталыштар алдында катталган дары каражаттарынын соода аталыштарынын эң көп саны. Уроандрологиялык профилдеги дары каражаттарынын сегментинин түзүмүндө таблеткалар (50%) лидер болуп саналат. Дары каражаттарынын фармацевтикалык рыногунда позицияланган G04B тобунун дары каражаттарынын жеткиликтүү ассортиментинин дарыгерлер тарабынан колдонуунун толуктугун талдоо дарыгерлер медициналык колдонууга сунушталган урологиялык профилдеги бардык дары каражаттарынын 43,2%ын (16/37) гана колдонгонун көрсөттү. Эл аралык патенттелбеген аталыштагы жана дарыканаларда сатылуучу дары каражаттарынын соода аталыштарынын катышынын төмөндүгү жалпысынан урологиялык препараттардын аналогдорунун аз санда болушу менен, бейтаптар үчүн дары каражаттарын тандоонун чектелгендиги жана баасынын кымбат болушу менен коштолот.

4. ABC/VEN-анализдеринин натыйжасында төмөнкүлөр аныкталды: КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын Республикалык

улуттук урология борбору үчүн дары каражаттарын сатып алууга жумшалган чыгымдардын жалпы көлөмү 2019-жылы – 2 387 435,02 сомду түзгөн, тизмеге профиль боюнча дары каражаттары кирбей калган. Бардыгы 59 аталыштагы, жалпы суммасы 1500121,18 сомго дары каражаттары сатылып алынган. Алардын ичинен Vital тобунда – 10 аталыш, суммасы 157826,42 (10,5%), Essential – 33 аталыш, суммасы 1090302,28 (72,7%), Nonessential – 16 аталыш, суммасы 251992,48 (16,8%) жумшалган.

5. Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан 2022-жылдын 27-декабрында бекитилген «Кыргыз Республикасынын дарыкана уюмдарында простата безинин ооруларына кабылган бейтаптарга дары-дармектик жардам көрсөтүүнү уюштуруу боюнча методикалык сунуштар» иштелип чыкты жана бекитилди, алар фармацевтикалык компаниялардын («Неман-Фарм» ЖЧК, «Asia med trade» ЖЧК, кийирүү актылар: 21.12.23-ж., 26.11.23-ж.), Саламаттыкты сактоонун биринчи деңгээлдеги дарыгерлердин: Бишкек ш. №5 УБМБ (кийирүү актысы: 18.12.2023-ж.), Бишкек ш. №10 УБМБ (кийирүү актысы: 20.12.2023-ж.), КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын бейтапканасы, КР Саламаттыкты сактоо министрлигинин Улуттук госпиталынын алдындагы Улуттук урология борборунун андрология бөлүмүнүн (кийирүү актысы: 22.12.2023-ж.) практикалык ишмердүүлүгүнө кийирилди. Дарыгерлер жана фармацевттер үчүн «Дарыкана» («Аптека») маалыматтык-кеңеш берүүчү мобилдик тиркемеси иштелип чыкты жана ишке кийрилди.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Изилдөө процессинде алынган натыйжалар практикалык саламаттыкты сактоонун амбулатордук жана стационардык деңгээлдеринде простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарды дарылоо үчүн дары-дармек менен камсыздоо жана фармацевтикалык жардам көрсөтүү системасын оптимизациялоого мүмкүндүк берет.

Диссертациялык иштин негизги жоболору жана жыйынтыктары простата безинин дарттарын дарылоо үчүн керектүү дары каражаттарынын тизмесин (ассортименттик портфель) жана керектөөнү аныктоодо, алардын дүң-чекене түйүнгө жеткирүүнүн көлөмдөрүн прогноздоо максатында да колдонулушу мүмкүн. Ошондой эле простата безинин ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттарынын белгиленген ассортименттик портфели дарыкана уюмдарында дары каражаттарын кое берүүдө жана амбулатордук жана стационардык деңгээлде саламаттык сактоо адистери тарабынан бейтапка дайындоодо фармацевттик маалымдоо жана консультация берүү алгоритмин түзүүгө, фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн сапатын жогорулатуу үчүн фармацевттик сектордун адистерин билим берүү мекемелеринде жана фармацевттик

уюмдардын жеке секторунда даярдоого карата талап кылынган болуп эсептелет.

Бейтаптар, дарыгерлер жана фармацевттер үчүн «Дарыкана» («Аптека») маалыматтык-кеңеш берүүчү мобилдик тиркемесин кийирүү простата безинин ооруларына чалдыккан урологиялык бейтаптардын фармакотерапиясынын сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатат.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА БАСЫЛЫП ЧЫККАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ

1. Усупбаева, А.А. Изучение качества информирования пациентов по надлежащему применению лекарств[Текст] / А.А. Усупбаева, А. У. Джакубекова // Вестник Кыргызской государственной медицинской академии им. И. К. Ахунбаева. - 2017. - № 3. - С. 127-132, То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=29855135>

2. Усупбаева, А.А. Периоперационная антибиотикопрофилактика в урологической практике[Текст] / А.А. Усупбаева, А. Ч. Усупбаев, Б. А. Кабаев, А. С. Иманкулова, Н. Ж. Садырбеков // Вестник Кыргызской государственной медицинской академии им. И. К. Ахунбаева. - 2017. - № 3. - С. 172-176, То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=29855144>

3. Усупбаева, А.А. Послеоперационные инфекционные осложнения у больных с мочекаменной болезнью[Текст] / А.А. Усупбаева, А. Ч. Усупбаев, К. С. Чолпонбаев, Б. А. Кабаев, А.С. Иманкулова, Н. Ж. Садырбеков // Исследования и практика в медицине. – Москва, 2018. – Т. 5, № 1. - С. 30-37, То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=32660153>

4. Усупбаева, А.А. Анализ рынка препаратов для лечения доброкачественной гиперплазии предстательной железы Кыргызской Республики[Текст] / А.А. Усупбаева, К. С. Чолпонбаев, С. Ч. Дооталиева, К. Н. Стамбекова // Медико-фармацевтический журнал «Пульс». – Калининград, 2019. –Т. 21, № 11. - С. 95-100, То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41322784>

5. Усупбаева, А.А. Маркетинговый анализ рынка препаратов, применяемых для лечения уроандрологических заболеваний в Кыргызской Республике[Текст] / А.А. Усупбаева // Фармация. – Москва, 2020. -Т. 69, № 4. - С. 32-39, То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43320691>

6. Усупбаева, А.А. Методические рекомендации по организации лекарственной помощи больным с заболеваниями предстательной железы в аптечных организациях Кыргызской Республики[Текст] / А.А. Усупбаева, К. С. Чолпонбаев, С. Ч. Дооталиева, А. К. Садыкова, К.Н. Стамбекова // 2023. - С. 30.

Усупбаева Алина Акылбековнанын «Простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн маркетингдик изилдөөлөрү жана моделдештирүү» аттуу 14.04.03 – фармацевтикалык ишти уюштуруу адистиги боюнча фармацевтика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча диссертациялык ишинин

РЕЗЮМЕСИ

Түйүндүү сөздөр: маркетингдик талдоо, простата безинин ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттары, фармацевтикалык жардамды моделдештирүү.

Изилдөө объекттери: Простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн бейтапка багытталган модели.

Изилдөө предмети: дары каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин маалыматтары; дары каражаттарынын мамлекеттик реестри; Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин алдындагы Улуттук госпиталдын Республикалдык илимий урология борборунун отчеттук маалыматтары; АТХ-классификатор; нозологиялык формалар МКБ-10: N40-N42.9, Жашоо үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмеси; адистештирилген уроандроологиялык бөлүмдөрүндө терапия үчүн дары каражаттарынын улуттук, формулярдык жана бейтапканалык тизмелери; простата безинин зыянсыз гиперплазиясын диагностикалоо жана дарылоо боюнча КР Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан бекитилген клиникалык жетекчилик көрсөтмө, амбулатордук жана стационардык деңгээлдерде медициналык жардамды жана дары-дармек менен камсыздоону уюштурууну регламенттей турган ченемдик-укуктук актылар; дарыгерлер, бейтаптар үчүн анкета-сурамжылоолор; фармацевттер менен интервью үчүн суроолордун тизмеси; бейтаптардын амбулатордук карталары; бейтаптын дарттарынын баяндамалары; уролог-дарыгерлер үчүн сурамжылоо-картасы.

Изилдөөнүн максаты: Кыргыз Республикасында простата безинин дарттарына кабылган бейтаптарга фармацевтикалык жардамды оптималдаштыруу.

Изилдөө методдору: экономикалык-математикалык методдор (вариациялык статистика, топтоштуруу, ранжирлөө, корреляциялык); социологиялык методдор (сурамжылоо, анкета жүргүзүү, интервью); маркетингдик изилдөөлөр (ABC/VEN; контент-анализ); фармакоэпидемиологиялык методдор; ретроспективдик жана проспективдик анализдер; маалыматтарды иштетүүнүн статистикалык методдору.

Алынган натыйжалар жана алардын жаңычылдыгы. Биринчи жолу Кыргыз Республикасында простата безинин ооруларын дарылоо үчүн дары каражаттарына маркетингдик изилдөө жүргүзүлдү жана амбулатордук жана стационардык шарттарда фармацевтикалык жардамдын абалы бааланды, анын натыйжалуулугун төмөндөтүүчү факторлор аныкталды. Простата безинин ооруларын алдын алуу жана дарылоо үчүн колдонулган дары-дармек каражаттарын керектөөчүлөрдүн пайдалануусунда оптималдаштыруунун

методикалык мамилелери биринчи жолу сунушталды жана простата безинин ооруларына чалдыккан бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн модели иштелип чыкты.

Пайдалануу даражасы же пайдалануу боюнча сунуштар. Изилдөөнүн натыйжалары ассортименттик портфелди, дарыканалык мекемелердин чекенедүн түйүндөрүнө дары каражаттарынын алып келүүнүн көлөмдөрүн аныктоодо, стационардык деңгээлде сатып алуулардын натыйжалуулугун жогорулатууда колдонулушу мүмкүн. Бейтаптар, дарыгерлер жана бейтаптар үчүн «Дарыкана» маалыматтык-консультациялык мобилдик тиркемесин кийирүү простата безинин ооруларына кабылган урологиялык бейтаптардын фармакотерапиясынын сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатат.

Пайдалануу тармагы: фармация, саламаттыкты сактоо.

РЕЗЮМЕ

на диссертационную работу Усупбаевой Алины Акылбековны «Маркетинговые исследования и моделирование фармацевтической помощи больным с заболеваниями предстательной железы» на соискание ученой степени кандидата фармацевтических наук по специальности 14.04.03 – организация фармацевтического дела

Ключевые слова: маркетинговый анализ, лекарственные средства для лечения заболеваний предстательной железы, моделирование фармацевтической помощи.

Объекты исследования: пациент-ориентированная модель фармацевтической помощи больным с заболеваниями предстательной железы

Предмет исследования: данные Департамента лекарственных средств и медицинских изделий МЗ КР; государственный реестр ЛС; отчетные данные НЦУ; АТХ-классификатор; нозологические формы МКБ-10: ПЖВЛС; национальные, формулярные и больничные списки ЛС для терапии в специализированных уроandroлогических отделениях ОЗ; клинические руководства по диагностике и лечению ДГПЖ, утвержденные МЗ КР, НПА, регламентирующие организацию медицинской помощи и лекарственное обеспечение на амбулаторном и стационарном уровнях; анкеты-опросники для врачей, пациентов; перечень вопросов для интервью с фармацевтами; амбулаторная карта больных; истории болезней; карта-опросник для урологов.

Цель исследования: оптимизация фармацевтической помощи больным с заболеваниями предстательной железы в Кыргызской Республике.

Методы исследования: экономико-математические методы (вариационная статистика, группировка, ранжирование, корреляционный), социологические методы (опрос, анкетирование, интервьюирование); маркетинговые исследования (ABC/VEN; контент-анализ); ретроспективный и проспективный анализы; статистические методы.

Полученные результаты и их новизна.

Впервые в Кыргызской Республике проведено маркетинговое исследование ЛС для лечения ЗПЖ и оценено состояние фармацевтической

помощи в амбулаторных и стационарных условиях, определены факторы, снижающие ее эффективность. Впервые предложены методические подходы оптимизации профилактики и лечения заболеваний предстательной железы и разработана модель оказания фармацевтической помощи больным ЗПЖ.

Степень использования или рекомендации по использованию. Результаты исследования могут быть использованы при определении ассортиментного портфеля, объемов поставок ЛС в оптово-розничной сети аптечных организаций, повысить эффективность закупок на стационарном уровне. Внедрение информационно-консультативного мобильного приложения для пациентов, врачей и фармацевтов «Аптека» повышает качество и эффективность фармакотерапии урологических больных с заболеваниями ПЖ.

Область применения: фармация, здравоохранение.

ABSTRACT

for the dissertation work of Usupbaeva Alina Akylbekovna "Marketing research and modeling of pharmaceutical care for patients with prostate diseases" for the degree of Candidate of Pharmaceutical Sciences in the specialty 14.04.03 – organization of pharmaceutical business

Keywords: marketing analysis, medicines for the treatment of prostate diseases, modeling of pharmaceutical care.

Research objects: patient-oriented model of pharmaceutical care for patients with prostate diseases

Subject of research: Department of Medicines and Medical Devices Ministry of Health of the Kyrgyz Republic; state register of drugs; reporting data of the National Urology Center; ATC classifier; nosological forms of international classification of diseases -10: N40-N42.9, List of vital medicines; national, formulary and hospital lists of drugs for therapy in specialized uroandrological departments of the healthcare organizations; clinical guidelines for diagnosis and treatment of BPH, approved by the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic, legal regulation the organization of medical care and drug provision at the outpatient and inpatient levels; questionnaires for doctors, patients; a list of questions for interviews with pharmacists; outpatient patient records; medical histories; a questionnaire card for urologists.

The purpose of the study: optimization of pharmaceutical care for patients with prostate diseases in the Kyrgyz Republic.

Research methods: economic and mathematical methods (variational statistics, grouping, ranking, correlation); sociological methods (survey, questionnaire, interviewing); marketing research; (ABC/VEN, content analysis); pharmacoepidemiological methods, retrospective analysis; prospective analysis; statistical methods.

The results obtained and their novelty.

For the first time in the Kyrgyz Republic, a marketing study of drugs for the treatment of prostate cancer was conducted and the state of pharmaceutical care in outpatient and inpatient settings was assessed, factors reducing its effectiveness were identified.

For the first time, methodological optimization approaches have been proposed for the use by consumers of medicines used for the prevention and treatment of prostate diseases and a model for providing pharmaceutical care to patients with pancreatic diseases has been developed.

The degree of use or recommendations for use. The results of the study can be used to determine the assortment portfolio, the volume of drug supplies in the wholesale and retail network of pharmacy organizations, to increase the efficiency of purchases at the stationary level. The introduction of an information and advisory mobile application for patients, doctors and pharmacists "Pharmacy" improves the quality and effectiveness of pharmacotherapy for urological patients with pancreatic diseases.

Scope of application: pharmacy, healthcare.

